

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Природничий факультет
Кафедра географії та методики її викладання

Дипломна робота
магістра

**з теми: «ТУРИЗМ ЯК СФЕРА РЕАЛІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦІННОСТЕЙ
(НА ПРИКЛАДІ ТЕРИТОРІЇ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ)»**

Виконав: студент 2 курсу, групи Geob1-M17
спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
за освітньою програмою Географія
Гладиш Василь Іванович

Керівник:
Придеткевич С.С., кандидат географічних наук

Рецензент:
Чернюк Г.В., кандидат географічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИЗМУ ЯК СФЕРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦІННОСТЕЙ І ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	8
1.1 Сутність поняття туризм та його види	8
1.2 Основні функції та типи ефективності туризму.....	16
1.3 Базові чинники туристичної діяльності	19
1.4 Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	22
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ, ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ І ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ	27
2.1 Історико-культурний потенціал	27
2.2 Природно-рекреаційний потенціал.....	32
2.3 Туристично-рекреаційний потенціал	34
РОЗДІЛ 3. ДОЗВІЛЬНІ ЦІННОСТІ В СФЕРІ ТУРИЗМУ	39
3.1 Операціоналізація розуміння дозвіллевих цінностей у туристичній сфері	39
3.2 Потреба як мотивація дозвілля та її місце у сфері туризму	43
РОЗДІЛ 4. МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЄВИХ ЦІННОСТЕЙ НАСЕЛЕННЯ У ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОМУ КОМПЛЕКСІ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ.....	55
4.1 Проблеми реалізації дозвіллевих цінностей в туристсько-рекреаційному комплексі Кам'янець-Подільського району.....	55
4.2 Затребуваність соціокультурного потенціалу як основа розвитку туризму в межах Кам'янець-Подільського району	61
4.3 Концепція розвитку туризму в межах Кам'янець-Подільського району ...	64
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ДОДАТКИ.....	77
Додаток А Оцінка атрактивності території Кам'янець-Подільського району з погляду соціокультурного потенціалу (за методикою В.С. Кравціва, 1999).....	77

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На рубежі XX-XXI ст., туризм починає відігравати все більш значну роль в реалізації цінностей особистості. Трансформація всіх сторін життя українського суспільства привели до зміни ситуації в галузі туризму. На зміну статичному стереотипу життя, коли основна маса населення роками не покидала свого будинку, приходиться новий динамічний стереотип життя: зміна умов стає необхідною в сьогоденному бурхливому ритмі життя. У людей з'являється більше вільного часу та коштів для їх виділення на відпочинок і подорож. Розвиток шляхів сполучення і транспортних засобів дає можливість відвідати практично будь-який куточок світу.

Туризм у сучасному суспільстві набув масового характеру. Він перейшов з категорії елітного продукту до категорії продукту, доступного широким верствам населення. Сфера туризму відіграє важливу роль у вирішенні багатьох соціальних проблем. Розвиток туризму сприяє підвищенню рівня освіти, вдосконаленню системи медичного обслуговування населення, впровадженню нових засобів поширення інформації тощо.

Сучасний стан туризму в Україні характеризується наявністю протиріч в його організаційній структурі та в спрямованості розвитку. З одного боку, він розцінюється як кризовий, пов'язаний з різким падінням досягнутих раніше обсягів туристських послуг і скороченням матеріальної бази туристської галузі тимчасово окупованих територій. З іншого боку, відзначаються високі темпи будівництва туристичних об'єктів на решті території України, в тому числі й у районі дослідження, що відповідають світовим стандартам. У сферу туризму впроваджуються сучасні технології, які призводять до появи нових видів туризму.

Туризм, сприяє збільшенню суспільного багатства за рахунок відновлення трудових ресурсів. Він виступає одним із чинників культурної діяльності людини і розвитку його життєвих сил. Туризм володіє значними можливостями для розвитку особистості, підвищення її творчого потенціалу, розширення горизонту

знань.

Туристичні ресурси Кам'янця-Подільського багатогранні. Найбільш досконало до теперішнього часу досліджено історико-культурний, природно-рекреаційний і туристично-рекреаційний потенціал цього міста. Проте поза увагою залишається соціокультурний потенціал як засіб використання туристичної сфери. Тому наукова актуальність теми дипломної роботи магістра полягає також у проблематиці вивчення туризму як сфери життєдіяльності особистості, що на сьогоднішній день залишається в значній мірі невивченим. Науково обґрунтоване розуміння особливостей функціонування сфери туризму може стати запорукою успішного розвитку туристичних об'єктів, просування туристського напрямку.

Осмислення явищ і процесів, що відбуваються в сфері українського туризму, є актуальним завданням, як в науково-теоретичному, так і в практико-прикладному аспектах.

Об'єкт дослідження – туризм як сфера дозвілля в сучасному суспільстві.

Предмет дослідження – туристично-рекреаційний комплекс Кам'янець-Подільського району як сфера реалізації дозвіллевих цінностей.

Мета дослідження полягає у встановленні сучасного стану туристично-рекреаційного комплексу Кам'янець-Подільського району і шляхів його використання у реалізації дозвіллевих цінностей людини.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність поняття туризм та визначити основні його види;
- встановити основні функції туризму та його ефективність;
- розглянути базові чинники туристичної діяльності;
- дати характеристику історико-культурного потенціалу території дослідження;
- проаналізувати природно-рекреаційний потенціал Кам'янець-Подільського району;
- охарактеризувати туристично-рекреаційний потенціал у межах досліджуваного району;

- провести операціоналізацію розуміння дозвіллевих цінностей та визначити значення потреби як мотивації дозвілля та її місце у сфері туризму;
- означити проблеми реалізації дозвіллевих цінностей у туристсько-рекреаційному комплексі Кам'янець-Подільського району;
- вказати роль затребуваності соціокультурного потенціалу як основи розвитку туризму в межах Кам'янець-Подільського району;
- встановити основні положення концепції розвитку туризму в межах Кам'янець-Подільського району.

В ході дипломного дослідження застосовувалися такі загальнонаукові **методи**, як аналіз, синтез, аналогія, індукція, дедукція, спостереження, статистичний метод. В якості методів збору інформації використовувалися анкетування і контентаналіз. Застосування даних методів дозволило отримати інформацію про ситуацію, що склалася в сфері туризму регіону Кам'янець-Подільського району в сучасних умовах. Обробка і інтерпретація даних здійснюється методами угруповання, типологізації, класифікації і ранжування.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що для території Кам'янець-Подільського району вперше: подано детальну характеристику соціокультурного потенціалу (поряд із достатньо вивченими історико-культурним, природно-рекреаційним та туристично-рекреаційним); проведено операціоналізація поняття «дозвільні цінності» і вказано основні групи цінностей; визначено ступінь та проблеми реалізації дозвіллевих цінностей в туристично-рекреаційному комплексі Кам'янець-Подільського району; виявлено затребуваність соціокультурного потенціалу та виділено основні положення концепції розвитку туризму в межах району дослідження.

Практичне значення дослідження. Матеріали дослідження можуть слугувати базою для проведення досліджень туризму як сфери реалізації дозвіллевих цінностей інших регіонів. Результати дослідження можуть бути цікаві для керівників, фахівців туристичних установ з метою коригування їх діяльності з розвитку соціокультурного потенціалу сфери туризму в межах Кам'янець-Подільського району, використані в діяльності засобів масової інформації при

висвітленні проблем, що стосуються ролі туризму в сучасному суспільстві. Матеріали можуть знайти своє застосування в педагогічній практиці вищої школи для розробки навчальних, спеціальних та факультативних курсів для студентів з проблем рекреації і туризму.

Апробація роботи. Основні положення наукового дослідження пройшли апробацію на студентській звітній конференції, за підсумками якої буде опублікована стаття.

Обсяг і структура роботи. Дипломна робота магістра складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та одного додатка. Загальний обсяг роботи 77 сторінок. Список використаних джерел включає в себе 66 найменувань.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження туризму як сфери реалізації дозвіллевих цінностей дозволяє зробити такі висновки:

1. Туризм – це вид дозвілля, пов'язаний з тимчасовим переміщенням людей з місця свого постійного проживання в іншу країну або іншу місцевість у межах своєї країни. Воно здійснюється у вільний час, з цілями отримання задоволення, пізнання, відпочинку, оздоровлення, лікування, відвідування гостей, але без заняття оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування. Основними видами туризму є в залежності від національної приналежності: національний (внутрішній) та міжнародний (зовнішній); в залежності від мети поїздки: лікувальний (медичний туризм), рекреаційний (оздоровчий і пізнавальний), екологічний, туризм із діловою метою, релігійний (паломництво), ностальгічний, транзитний і спортивний; в залежності від способу пересування: автомобільний, залізничний, авіаційний, водний, автобусний, велосипедний, пішохідний.

2. Основними функціями, які характерні для усіх видів туризму є економічна, рекреаційна, гедоністична, пізнавальна, світоглядна, аксіологічна. Різні види туризму реалізують одночасно кілька функцій. Ефективність туризму – це ступінь задоволення особистості в результаті реалізації цих потреб. Ефективність туризму поділяється на такі головні типи: рекреаційна соціальна, економічна, духовно-моральна, культурно-пізнавальна, профілактична та ергономічна.

3. Статичні чинники туризму – це сукупність природно-географічних і культурно-історичних чинників. Вони мають неминущі, незмінні значення. Людина лише пристосовує їх до туристських потреб, робить їх більш доступними для використання. Динамічні чинники туризму – це демографічні, соціально-економічні, матеріально-технічні та політичні умови. Різні соціально-демографічні групи в залежності від віку та матеріального положення схильні

віддавати пріоритет тим чи іншим видам туризму. Очевидно, що відсоток учасників екстремальних видів туризму у віці 45-55 років набагато нижчий, ніж представників вікової групи 25-35 років, також не кожен може дозволити собі міжнародний туризм, так як він вимагає певних матеріальних витрат. Політичний чинник також впливає на розвиток туризму. Неблагополучна політична ситуація в тому чи іншому регіоні в першу чергу позначається на зниженні попиту на туристичні послуги (напр. сучасні поїздки в Крим, південно-східну частину України тощо).

4. Історико-культурні ресурси Кам'янець-Подільського району є важливою складовою туристичного потенціалу області. Вони відзначаються великою різноманітністю та унікальністю та включають історичні та архітектурні об'єкти, середньовічні фортифікаційні та культові об'єкти, палацові ансамблі та місця історичних подій, печерні міста та монастирі, а також особливості культури і побуту як українців, так і інших народів, що населяли цю територію віками.

5. Кам'янець-Подільський район має сприятливі природно-рекреаційні умови перетворення туристичної сфери діяльності на одну з провідних галузей. Сприятливі кліматичні умови, карстові печери, річки, лісові масиви, унікальні ландшафти Придністер'я та Товтровою пасма використовуються недостатньо і при раціональному їх використанні можуть слугувати основною базою для розвитку багатьох видів туризму.

6. Територію Кам'янець-Подільського району можна використовувати з туристично-рекреаційною метою упродовж всього року. Основні можливі тут види рекреаційної діяльності: туризм і спорт (масовий пішохідний, водний, автомобільний і кінний туризм, спортивний пішохідний туризм, масовий лижний туризм і спорт); загальнооздоровчий відпочинок (пішохідні прогулянки, спортивні ігри, екскурсії, лижні прогулянки) любительські промисли (збір грибів і ягід, рибальство, мисливство); кліматичне лікування тощо.

7. Дозвільні цінності – це предмети різноманітної діяльності людей, які задовольняють будь-які матеріальні чи духовні потреби представників різних соціальних груп у сфері дозвілля. До матеріальних дозвіллевих цінностей

відносяться об'єкти природного та соціокультурного середовища, що дозволяють здійснювати різні дозвільні практики. Духовні дозвільні цінності – це сукупність цінностей, що надають значущий вплив на реалізацію вітальних, інтеракціоністських, соціальних і змістовних потреб в сфері дозвілля. Цінності в сфері туризму як виду дозвільної діяльності дозволяють задовольняти потреби в лікуванні, занятті спортом, навчанні, пізнанні, розвазі, занятті улюбленою справою, а також в самовираженні, самоствердженні особистості і підвищенні її культурного рівня.

8. Упродовж останніх років, негативними чинниками, що стримують обсяг інвестицій у туристичну сферу Кам'янець-Подільського району, є такі: різкий спад промислового виробництва; дефіцит бюджету; криза платоспроможності держави і суб'єктів господарської діяльності; низька ефективність і рівень опрацювання інвестиційних проектів; невміння вигідно та правильно продавати свої інвестиційні пропозиції; невміння працювати на ринку капіталів; політична та економічна нестабільність у суспільстві.

9. В результаті дослідження нами встановлено, що основними цілями, які переслідують відпочиваючі, є знайомство з туристичними маршрутами – 45,5 %, розваги – 40,0 %, турбота про своє здоров'я (своїх рідних, близьких) – 4,5 %. Найбільш важливими мотивами, які спонукають туристів до подорожі в досліджуваний район є культурні (56,5 %) та природно-кліматичні (43,5 %).

10. Основними положеннями реалізації концепції розвитку туризму в межах Кам'янець-Подільського району є: удосконалення правової бази діяльності туристично-рекреаційних комплексів; залучення інвестицій на пільгових для інвестора умовах; стимулювання національного, регіонального та місцевого володіння туристськими об'єктами та послугами; розвиток інфраструктури туристичного регіону; підвищення конкурентоспроможності рекреаційно-туристичних послуг; створення в національних і зарубіжних ЗМІ конкурентоспроможного іміджу; створення гнучких цільових програм; створення розумної цінової політики; стимулювання наукових досліджень в плані розробки і впровадження інноваційних соціальних технологій та прикладних методик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. В. Історія туризму : підручник / В.В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. – Харків : Харківська національна академія міського господарства, 2010. - 294 с.
2. Александрва А.Ю. Международный туризм / А.Ю. Александрва. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 470 с.
3. Бабарицька В.К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення тур продукту : навчальний посібник / В.К. Бабарицька, О.Ю. Малиновська. – Київ : Альтерпрес, 2004. – 288 с.
4. Бабкин А.В. Специальные виды туризма : учебное пособие. – А.В. Бабкин. – М., 2008. – 72 с.
5. Балабанов И.Т. Экономика туризма / И.Т. Балабанов, А.И. Балабанова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 241 с.
6. Боголюбов В.С. Экономика туризма: учебное пособие для студ. высших учебных заведений / В.С. Боголюбов, В.П. Орловская. – 3 изд., стер. – М. : Издательский дом «Академия», 2008. – 192 с.
7. Бриггс С. Маркетинг в туризме / Сьюзен Бриггс; Пер. с англ. М.Ю. Зарицкой. – 2-е англ. изд.. – К. : Знання-Прес, 2005. – 358 с.
8. Буйленко В.Ф. Туризм : ученик / В.Ф. Буйленко. – Ростов на Дону : Феникс, 2008. – 416 с.
9. Вавилова Е.В. Основы международного туризма / Е.В. Вавилова. – М. : Гардарики, 2005. – 160 с.
10. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг : навчальний посібник / В.В. Величко. – Харків : ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2013. – 202 с.
11. Винокур І. Кам'янець-Подільський державний історико-архітектурний заповідник / Іон Винокур, Григорій Хотюн. – Львів : Каменяр, 1981. – 95 с.
12. Волошин Н.И. Международный туризм : Правовые акты. /

Н.И. Волошин. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 400 с.

13. Воронкова Л.П. История туризма и гостеприимства / Л.П. Воронкова. – М. : Фаир-пресс, 2004. – 304 с.

14. Воскресенский В.Ю. Международный туризм / В.Ю. Воскресенский. – М. : Юнити-Дана, 2006. – 232 с.

15. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні : навчальний посібник / Л.І. Гонтаржевська. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.

16. Грушевицкая Т.Г. Основы межкультурной коммуникации / Т.Г. Грушевицкая, В.Д. Полков, А.П. Садохин. – [под. ред. А.П. Садохина] – М. : Юнити-Дана, 2002. – 322 с.

17. Грушин Б.А. Свободное время. Актуальные проблемы / Б.А. Грушин. – М. : Мысль, 1967. – 175 с.

18. Гуляев В.Г. Организация туристской деятельности / В.Г. Гуляев. – М. : Нолиджи. – 1996. – 312 с.

19. Данилевский А.Ф. Рабочее время и отдых / А.Ф. Данилевский. – М. : Труд и книга, 1924. – 142 с.

20. Денисик Г.І. Природнича географія Поділля. – Вінниця : ЕкоБізнесЦентр, 1998. – 184 с.

21. Дурович А.П. Маркетинг в туризме : учебное пособие / А.П. Дурович. – Минск : Новое знание, 2003. – 496 с.

22. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу : навчальний посібник / Л.П. Дядечко. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.

23. Ефремова М.В. Основы технологии туристского бизнеса / М.В. Ефремова. – М. : Ось-89, 2001. – 192 с.

24. Жарков Г.Н. Нормативно-правовое обеспечение международного туризма : учебно-практическое пособие / Г.Н. Жарков. – К. : Кондор, 2004. – 486 с.

25. Жарков А.Д. Технология культурно-досуговой деятельности / А.Д. Жарков. – М. : Изд-во «Профиздат», 2002. – 288 с.

26. Жукова М.А. Менеджмент в туристском бизнесе : учебное пособие / М.А. Жукова. – 2-е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2006. – 192 с.

27. Зборовский Г.Е. Досуг : действительность и иллюзии / Г.Е. Зборовский, Г.П. Орлов. – Свердловск : Изд-во Уральского университета, 1970. – 232 с.
28. Зорин И.В. Энциклопедия туризма / И.В. Зорин, В.А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 368 с.
29. Ильина Е.Н. Туроперейтинг : организация деятельности / Е.Н. Ильина. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 251 с.
30. Исмаев Д.К. Работа туристической фирмы по организации зарубежных поездок. – М. : Высшая школа по международному туризму, 1996. – 109 с.
31. Кам'янець-Подільський : історико-популярний нарис / О.М. Завальнюк, О.Б. Комарницький. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2001. – 119 с.
32. Кам'янець-Подільський : туристичний путівник / авт. тексту О. Пламеницька [та ін.]; наук. ред. О. Пламеницька. – Львів : Центр Європи, 2003. – 319 с.
33. Карпова Г.А. Экономика современного туризма / Г.А. Карпова. – М.-С-Пб. : Герда, 1998. – 198 с.
34. Квартальнов В.А. Теория и практика туризма / В.А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 290 с.
35. Квартальнов В.А. Туризм / В.А. Квартальнов. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 320 с.
36. Кифяк В. Ф. Організація туризму: навчальний посібник / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. – 344 с.
37. Кифяк В. Організація туристичної діяльності в Україні / Василь Кифяк. [Ред. О.В. Вілінська]. – Чернівці : Книги-ХХІ, 2003. – 298 с.
38. Ковальчук С. Водні багатства Хмельниччини / С. Ковальчук, Л. Любінська, Ю. Сорочан. – К., 1992. – 164 с.
39. Котлер Ф. Маркетинг : гостеприимство и туризм / Ф. Котлер, Д. Боуэн, Д. Мейкенз. – М. : Юнити, 1998. – 218 с.

40. Круль Г.Я. Основи готельної справи : навчальний посібник / Г.Я. Круль. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 368 с.
41. Кудла Н.Є. Маркетинг туристичних послуг : навчальний посібник / Н.Є. Кудла. – К. : Знання, 2011. – 351 с.
42. Кусков А.С. Рекреационная география / А.С. Кусков. – М. : Флинта, 2005. – 496 с.
43. Лебедєва В. Туристична галузь: погляд з регіону // Віче. – 2005. – № 3. – С. 53–55.
44. Любіцева О.О. Методика розробки турів : навчальний посібник / О.О. Любіцева. – К. : Альтерпрес, 2003. – 104 с.
45. Мальська М.П. Туристичний бізнес : теорія та практика : навч. посіб. / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 424 с.
46. Менеджмент туристичної індустрії : Навчальний посібник / Ігор Школа, Тетяна Ореховська, Ілля Козьменко,; За ред. І.М. Школи. – Чернівці, 2003. – 594 с.
47. Моисеева Н.К. Стратегическое управление туристской фирмой / Н.К. Моисеева. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 208 с.
48. Николаенко Д.В. Рекреационная география / Д.В. Николаенко. – М. : Владос, 2003. – 288 с.
49. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство : навчальний посібник / Є.В. Панкова. – К. : Альтерпрес, 2003. – 352 с.
50. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський – місто на периферії Римської імперії / Ольга Пламеницька. // Пам'ятки України. – 1999. – № 4. – С. 45–52.
51. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський / Ольга Пламеницька. – К. : Абрис, 2004. – 255 с.
52. Пламеницька О. Християнські святині Кам'янця на Поділлі / Ольга Пламеницька. – К. : Техніка, 2001. – 300 с.
53. Проскурняк М.М. Ландшафтна спадщина старого міста Кам'янця-Поділького [Електронний ресурс]. – http://tovtry.com/ua/info/land_spadsch/

index.html

54. Романов А.А. География туризма / А.А. Романов, Р.Г. Саакянц. – М. : Советский спорт, 2002. – 464 с.
55. Сергеева Т.К. Экологический туризм / Т.К. Сергеева. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 360 с.
56. Сивий М. Мінеральні ресурси Поділля : конструктивно-географічний аналіз і синтез / Мирослав Сивий. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 654 с.
57. Сіцинський Ю.Й. Архелогічна карта Подільської губернії / Ю.Й. Сіцинський. – Кам'янець-Подільський, 2001. – 211 с.
58. Сіцинський Ю.Й. Оборонні замки Західного Поділля / Ю.Й. Сіцинський. – К., 2001. – 127 с.
59. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності : підручник / Т.Г. Сокол. [за заг. ред. В.Ф. Орлова]. – К. : Грамота, 2006. – 264 с.
60. Туризм как вид деятельности / Под ред. В.А. Квартальнова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 352 с.
61. Туризм как объект управления / Под ред. В.А. Квартальнова. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 316 с.
62. Управління регіональним розвитком туризму : навч. посіб. / За ред. В.Ф. Семенова. – Одеса : Одес. держ. екон. ун-т, 2011. – 225 с.
63. Храбовченко В.В. Экологический туризм / В.В. Храбовченко. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 208 с.
64. Цибух В.І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні / В.І. Цибух. // Статистика України. – 2005. – № 1. – С. 60–89.
65. Чорненька Н.В. Організація туристичної індустрії : навч. посіб. / Н.В. Чорненька. – К. : Атіка, 2006. – 264 с.
66. Яковлев Г.А. Экономика и статистика туризма : Учебное пособие / Г.А. Яковлев. – М. : Изд-во РДЛ, 2002. – 240 с.